

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری فقه و قانون

دولت جمهوری اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
ریاست پوهنتون های خصوصی

حقوق بشردوستانه اشخاص در جنگ‌های مسلحانه

(مقایسه میان شریعت اسلامی و اسناد بین المللی)

رساله ماستری

محصل: میرشریف الدین انصاری
استاد رهنما: پوهنوال دوکتور عبدالباقي امین

سال: 1398 هـ.ش، 1441 هـ.ق

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری فقه و قانون

دولت جمهوری اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
ریاست پوهنتون های خصوصی

حقوق بشردوستانه اشخاص در جنگ‌های مسلحانه

(مقایسه میان شریعت اسلامی و اسناد بین المللی)

رساله ماستری

محصل: میرشریف الدین انصاری

استاد رهنما: پوهنوال دوکتور عبدالباقي امین

سال: 1398 هـ.ش، 1441 هـ.ق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دیارتمنت فقه و قانون

بورډ ماستری

محصل

تصدیق نامه

مخرم میر شریف الدین ولد میر انصار الدین ID: SH-MSF-96-242 محصل دور پنجم فقه و قانون
 که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: حقوق بشر دوستانه اشخاص در جنگ های مسلحانه مقایسه
 میان شریعت و اسناد بین المللی به روز ۱۳۹۸/۷/۲۵ تاریخ ۱۳۹۸/۷/۲۵ هـ ش موفقانه
 دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۹۳ (نمره به عدد)
۹۳ (نمره به حروف) گردید، موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم :

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	سر محقق سید حبیب شاکر	عضو هیات	
۲	استاد وزیر محمد سعیدی	عضو هیات	
۳	استاد شکرالله مخلص	استاد رهنما و رئیس جلسه	

معاون علمی

امر بورډ ماستری

خلاصه

از آنجاییکه حمایت از غیر نظامیان و افراد غیر جنگی و نیاز تفکیک میان نیروهای جنگی و غیر جنگی از اصول بنیادین حقوق بشردوستانه در اسلام و حقوق بشردوستانه بین المللی تلقی می‌گردد، در راستای حمایت و کمک به این دسته از اشخاص، احکام و قواعد زیادی در متون و مستندات شرعی و اسناد بین المللی وجود دارد.

بنابراین، اصل اساسی در احکام جنگی (جهاد) اسلام کاربرد شیوه‌هایی است که از کشتن انسانهای بیگناه و غیر نظامی جلوگیری شود و نظر به احکام جهاد، رعایت تفکیک میان افراد جنگی و غیر جنگی در مخاصمات مسلحانه با هر شکل و صورت یک مکلفیت است و جنگ فقط میان طرف‌های مسلح و دارای اسلحه مجاز شمرده می‌شود.

این دستور به گونه صریح در قرآن کریم برای مسلمانان صادر گردیده است: **{ و قاتلوا فی سبیل الله الذین یقاتلونکم و لاتعتدوا ان الله لا یحب المعتدین}**^۱

طبق دلالت واضح و روشن این آیه، جنگ مختص به کسانی می‌باشد که عملاً درگیر هستند و افرادی که نظامی نیستند و یا دلیلی بر نظامی بودن آنها وجود ندارد و یا کسانی که قادر به اشتراک در جنگ نمی‌باشند مانند: زنان، اطفال، کهنسالان، مجروحان و... و یا کسانی که تسلیم یا اسیر میشوند، مورد حمایت قرار می‌گیرند و جنگجویان و رزمنده‌گان حق تعرض و تجاوز بر آنان را ندارند^۲، در غیر آن از جمله مصادیق تجاوز و تعدی تلقی خواهند شد و روشن است که در جهاد فی سبیل الله تعدی و عدول از حدود الهی به هیچ صورت مجاز نبوده و جایگاهی در دین ندارد.

حمایت از غیر نظامیان و احترام به آنها نیز بخشی از حقوق بین الملل قراردادی و عرفی لازم‌الاجراء را تشکیل می‌دهد و از جانبی هم برای حمایت از غیر نظامیان در اسناد بین المللی حقوق بشردوستانه معیار

^۱. البقره/190

^۲. التفسیر المنیر، وهبة الزحیلی، ج2، ص179

و تعریف خاصی در نظر گرفته شده، طوریکه غیر نظامی شخصی را گویند که عضو نیرو های مسلح نباشد.³

البته غیر نظامیان و دسته های غیر جنگی تا وقتی مستحق حمایت و مصونیت از حملات نظامی هستند که مستقیماً در جنگ دخیل نباشند که خوشبختانه اسناد بین المللی حقوق بشردوستانه در تمام ابعاد افراد نظامی را از غیر نظامی تفکیک و نشاندهی نموده است.

رساله دست داشته تحت عنوان حقوق بشردوستانه اشخاص در جنگ های مسلحانه (مقایسه میان شریعت اسلامی و قوانین بین المللی) در چهار فصل خلاصه گردیده و حقوق بشر دوستانه اشخاص را در جنگ های مسلحانه در منابع دست اول اسلامی؛ قرآن و سنت نبوی صلی الله علیه وسلم به بحث گرفته و جهت توضیح قواعد و اصول بشردوستانه اسلامی به منابع تفسیری، حدیثی و فقهی از مذاهب مختلف اهل سنت و الجماعت مراجعه و دیدگاه های سایر فقهاء را در این زمینه بیان داشته است.

همچنان قواعد و اسناد بین المللی اعم از کنوانسیون های ژنو و پروتوکول های الحاقی آن و سایر اسناد پیرامون حقوق بشردوستانه بین المللی با مقایسه های مختصر میان دیدگاه اسلامی و بین المللی حقوق بشردوستانه به بحث گرفته شده است.

مباحث این رساله شامل گروه های مورد حمایت مانند کودکان، زنان، کهن سالان، مجروحان، بیماران، اجساد و غیره دسته های غیر جنگی میباشد که عمدتاً بحث حمایت از دسته های مزبور در احادیث نبوی و سیرت صحابه کرام و تشریحات فقهی وجود دارد و پاورقی ها نیز طبق اصول و معیارات پذیرفته شده تحقیق تنظیم گردیده است.

³. ماده 50، بند 1، پروتوکول اول الحاقی

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
اهداء.....	الف.....
سپاسگزاری.....	ب.....
خلاصه.....	د.....
مقدمه.....	۱.....
مبحث اول: تعریف، مبنا و موضوع حقوق بشر در فقه اسلامی و اسناد بین المللی.....	۹.....
مطلب اول: تعریف، مبنا و موضوع حقوق بشر در فقه اسلامی.....	۹.....
مطلب دوم: تعریف و موضوع حقوق بشر در اسناد بین المللی.....	۱۶.....
مبحث دوم: تعریف، موضوع و پیشینه حقوق بشردوستانه.....	۲۰.....
مطلب اول: تعریف و موضوع حقوق بشردوستانه در فقه اسلامی.....	۲۰.....
مطلب دوم: تعریف و موضوع حقوق بشردوستانه در اسناد بین المللی.....	۲۲.....
مطلب سوم: پیشینه حقوق بشر دوستانه در اسلام و فرهنگهای غیر اسلامی.....	۲۳.....
مبحث سوم: تعریف جنگ های مسلحانه و مشروعیت آن.....	۲۶.....
مطلب اول: پیشینه جنگ های مسلحانه در سطح جهان.....	۲۶.....
مطلب دوم: جنگ و مشروعیت آن در شریعت اسلامی.....	۲۷.....
مطلب سوم: جنگ در فرهنگ های غیر اسلامی.....	۳۷.....
مبحث چهارم: مقایسه میان دیدگاه ها.....	۴۲.....
مبحث اول: حق حیات و کرامت انسانی.....	۴۵.....
مبحث دوم: حقوق زنان در جنگ از منظر اسلام.....	۵۳.....
مبحث سوم: حقوق زنان در جنگ از منظر اسناد بین المللی.....	۶۴.....

۶۷	مبحث چهارم: مقایسه میان دیدگاه ها
۶۹	مبحث پنجم: حقوق اطفال در جنگ از منظر اسلام
۷۷	مبحث ششم: حقوق اطفال در جنگ از منظر اسناد بین المللی
۸۱	مبحث هفتم: مقایسه میان دیدگاه ها
۸۳	مبحث هشتم: حقوق کهنسالان در جنگ از منظر اسلام
۸۹	مبحث نهم: حقوق کهنسالان در جنگ از منظر اسناد بین المللی
۹۱	مبحث دهم: مقایسه میان دیدگاه ها
۹۲	مبحث یازدهم: ضرورت نظامی
۹۳	مطلب اول: جایگاه ضرورت و اضطرار
۹۳	مطلب دوم: شرایط تحقق ضرورت و اضطرار
۹۷	مبحث اول: حمایت از مجروحان و بیماران از نظر اسلام
۹۷	مطلب اول: تعریف مجروح و بیمار
۹۷	مطلب دوم: حمایت مجروحان و بیماران در قرآن کریم
۹۹	مطلب سوم: حمایت مجروحان و بیماران در احادیث
۱۰۲	مطلب چهارم: برخورد با بغاوتگران اعم از مجروحان و اسیران آنان
۱۰۸	مبحث دوم: حمایت از مجروحان و بیماران از نظر اسناد بین المللی
۱۲۰	مبحث سوم: حمایت از اجساد دشمن از نظر اسلام
۱۲۰	مطلب اول: دفن اجساد
۱۲۷	مطلب دوم: ممنوعیت مثله کردن
۱۳۵	مطلب سوم: پارچه کردن اجساد دشمن به منظور تحقیقات طبی
۱۳۸	مبحث چهارم: حمایت از اجساد دشمن در نظر اسناد بین المللی

- مطلب اول: دفن اجساد، ممنوعیت مثله کردن و غارت اجساد ۱۳۸
- مطلب دوم: بازگرداندن بقایای اجساد ۱۳۹
- مبحث پنجم: مقایسه میان دیدگاه ها ۱۴۴
- مبحث اول: حقوق مستأمن ۱۴۶
- مطلب اول: مشروعیت اعطای امان ۱۴۶
- مطلب دوم: زمان و وجود مصلحت در اعطای امان ۱۵۵
- مبحث دوم: حقوق نماینده ۱۵۹
- مبحث سوم: حقوق جاسوس ۱۶۱
- مبحث چهارم: حقوق جاسوس در اسناد بین المللی ۱۶۴
- مطلب اول: حقوق جاسوس کنوانسیون چهارم ژنو در مورد افراد غیر نظامی ۱۶۴
- مطلب دوم: حقوق جاسوس در پروتکل اول الحاقی ۱۶۵
- مبحث پنجم: احکام اسیر از نظر اسلام ۱۶۷
- مطلب اول: آزادی بر اساس رأفت و ترحم اسلامی ۱۶۸
- مطلب دوم: آزادی در مقابل فدیة ۱۶۹
- مطلب سوم: حکم قتل اسیر ۱۷۰
- مطلب چهارم: اصلاح و تربیت اسیران ۱۷۲
- مبحث ششم: حمایت از اسیران در اسناد بین المللی ۱۷۵
- مطلب اول: مقررات عمومی قرارداد ژنو ۱۷۵
- مطلب دوم: حمایت کلی اسیران جنگی ۱۸۱
- مطلب سوم: آغاز اسارت ۱۸۳
- مطلب چهارم: بازداشت اسیران جنگی ۱۸۵

۱۸۸	مبحث هفتم: مقایسه میان دیدگاه ها
۱۹۰	خاتمه
۱۹۳	پیشنهادات
۱۹۴	فهرست آیات
۱۹۵	فهرست احادیث
۲۰۰	فهرست منابع
۲۰۷	خلاصه به زبان انگلیسی

خاتمه

مفهوم حق در عرصه علم فلسفه حقوق، مفهوم فلسفی است، این مفهوم به معنای برخورداری از داشتن یک صفت یا انجام دادن یا ترک نمودن یک عمل می‌باشد و از مقایسه رابطه میان فاعل و هدف فعل او چنین بر می‌آید، چون هدف واقعی انسان از زنده گی در دنیا رسیدن به سعادت است وی در فرایند رسیدن به کمالات مطلوب، دست کم دارای حقوقی بنیادین و اساسی می‌باشد که الله سبحانه و تعالی آنها را طور تکوینی و یا تشریحی به بشر ارزانی فرموده است که در تمام جنبه های زنده گی او چه در فضای صلح و سلم و چه در محیط جنگ و خصومت باید مورد توجه باشد.

حق حیات، آموزش، اختیار، قدرت و کرامت ارکان حقوق بنیادین بشر می‌باشند و وجود این حقوق و سزاواری انسان برای وصول به مقام خلافت الهی به حق بنیادین دیگری در میان حقوق بشر اشاره می‌کند که حق کرامت نام دارد، حق کرامت به معنای حق رعایت عزت نفس آدمی می‌باشد و به خاطر این اصل است که الله سبحانه و تعالی به انسان تمام حقوق بنیادین را عنایت فرموده است تا در بدل استفاده از آنها به بالاترین کمالات انسانی نایل آید.

حق کرامت، حقی غیر مشروط است، دین مقدس اسلام در تمام موقعیت های زنده گی بشر، به گونه انسان ها را رهنمایی کرده اند تا از حق کرامت خود به بهترین وجه پاسداری شود، بنابراین در اسلام سلب هریک از حقوق بنیادین بشر به شدت نهی شده است، زیرا سلب هر یک از این حقوق به سلب کرامت انسانی منتهی می‌شود، حق کرامت نه تنها در شرایط صلح بلکه در مواقع جنگ نیز مورد رعایت بوده است.

اسلام عزیز قواعد مربوط به جنگ را به گونه تشریح نموده است که با کمترین خونریزی و تخریب، آن هدف کلی، همراه با حفظ کرامت انسانی، تأمین شود؛ از این حیث اسلام با اعمالی که در جنگ، با عزت و کرامت بشر در مسیر تکامل وی ناسازگاری دارد، مخالف است به همین دلیل در اسلام، احکام بخصوص برای میادین نبرد وجود دارد که بر اساس آنها باید از حقوق کسانی که به خاطر جنگ در معرض نابودی قرار میگیرند، صیانت شود و زیربنای این حقوق، حق کرامت انسان هاست.

حمایت از حقوق کهنسالان، زنان و کودکان اساسی ترین بحث حقوق بشردوستانه اشخاص را تشکیل میدهد. اسلام با بنیانگذاری قواعد و اصول حمایت از کهنسالان، زنان و کودکان از یکسو استفاده از قوه قهریه را محدود ساخته و از جانب دیگر، دشمن را متوجه این می سازد که کهنسالان، زنان و کودکان آنان مورد حمایت اسلام است و هیچ گاه اسلام دین بی رحمی و اجحاف و زور نبوده و همواره در نخست مسیر دعوت را در پیش گرفته و در گام دوم جنگ را یکی از گزینه های رفع و دفع موانع دعوت به کار می گیرد که قاعده ضرورت نظامی و بحث اضطرار یکی دیگر از مباحث حقوق بشردوستانه در اسلام است.

ناگفته پیداست، در جریان جنگ و درگیری میان گروه های متخاصم عده از جنگجویان جراحت برمی دارند، اجساد عده دیگر در میدان جنگ باقی می ماند و برخی دیگر ممکن است در بستر بیماری به سر برند و شریک و دخیل در جنگ نباشند که هم اسلام و هم حقوق بشردوستانه بین المللی پیرامون حمایت از این دسته ها قواعد و احکام جداگانه دارد و میتوان در فصلها و مباحث مختلف رساله هذا روی نحوه حمایت از مجروحان و بیماران بیشتر دانست.

دفن اجساد دشمن در حقوق بشردوستانه اسلامی یکی از قواعد مؤکد است، زیرا جسد انسان همانگونه که در زنده گی مورد تکریم است، پس از مرگ نیز مورد اعزاز بوده که اموات مسلمانان با شیوه های منظم شرعی دفن میشوند و هدایت شرع در زمینه دفن اموات کفار نیز صراحت دارد و واگذاری آنها در میدان نبرد را درست نمی داند و ممنوعیت مثله یکی دیگر از مباحث حقوق بشردوستانه در اسلام است که نهی شدید در زمینه وجود دارد.

همچنان حقوق بشردوستانه بین المللی درخصوص حمایت از اجساد دشمن، دفن اجساد و نوشتن مشخصات بالای هر جسد دفن شده و منع مثله کردن و بازگرداندن بقایای اجساد به طرف جنگ از اصول مسجل در اسناد بین المللی میباشد.

در نهایت می توان گفت، اسلام نه دین جنگ، بلکه دین صلح و دوستی است و به دلیل جامعیت و اکمالش باید عدالت، انصاف و احسان را خود به همراه داشته باشد که دارد. در این راستا دین مقدس اسلام اولاً مباحث مربوط به جنگ عادلانه و مشروع و کیفیت جنگ و اصول و قواعد آن را به گونه شایسته

تنظیم نموده است و ثانیاً در این ساحت به گونه‌ شایسته، به آموزش آموزه هایی از نحوه رفتار محسنانه و کریمانه با اسیران جنگی پرداخته است. حقوق مربوط به اسیران جنگی در اسلام نشان دهنده آن است که هدایات این مکتب بزرگ انسانیت، جهانی مبتنی بر عدالت، انصاف، مهربانی و اصل قرارداد کرامت انسانی است و لذا مقررات و کنوانسیون های ژنو و پروتکل های الحاقی و سایر اسناد بین المللی در رابطه به حقوق بشر و حقوق بشردوستانه در اکثر موارد با اسلام سازگار است، بلکه هدایات و دساتیر اسلام مقدس در خصوص حمایت از حقوق افراد غیر جنگی و اسیران و سایر اقشار مورد حمایت از تبلور و قاعده مندی بیشتر برخوردار می باشد که می توان از حق حیات، آزادی، طعام، لباس، محل مناسب و ... از حقوقی است که اسلام آن را برای اسیران جنگی به رسمیت شناخته است که در این رساله از یکطرف حقوق بشردوستانه اسلامی اشخاص از منظر قرآن، سنت و دیدگاه های مختلف فقهی مورد بحث قرار گرفته و از جانب دیگر اسناد بین المللی روی موضوعات حمایت از اشخاص در حقوق بشر دوستانه بین المللی مطرح و در نهایت مقایسه میان دیدگاه ها صورت گرفته است که در مجموع هم اسلام و هم اسناد بین المللی حقوق بشردوستانه، اشخاص و افراد غیر جنگی را در مخاصمات مسلحانه تحت حمایت و همیاری قرار می دهد.

پیشنهادهات

حقوق بشردوستانه اسلامی که در متون حدیثی، تفسیری و فقهی به بحث گرفته شده است ایجاب می‌کند چند نکته به عنوان پیشنهاد به وزارت تحصیلات عالی، ارگانهای عدلی و قضایی و شورای ملی تذکر داده شود:

1. موضوع حقوق بشردوستانه در اسلام و اسناد بین‌المللی در فاکولته حقوق منحیث یکی از مضامین درسی تدریس گردد تا جوانان به قواعد و آداب جهاد در اسلام و مقررات جنگی در اسناد بین‌المللی آگاه شوند.

2. موضوع حقوق بشردوستانه اسلامی به صورت گسترده توسط محققین و دانشمندان فقه و حقوق از دیدگاه مذاهب اربعه اهل سنت و حتا از دیدگاه فقه امامیه به بحث گرفته و به صورت دقیق آسیب شناسی شود.

3. موضوع حقوق بشردوستانه طی قوانین جداگانه از جانب قوه مقننه ترتیب و به توشیح ریاست جمهوری ارسال گردد تا حد اقل نیروهای دولتی به اصول حقوق بشردوستانه اسلامی و بین‌المللی پابند بمانند.

4. موضوع حقوق بشردوستانه اسلامی و بین‌المللی در جنگ‌های مسلحانه از جانب قوه قضائیه زمینه تطبیقی پیدا کند و با متخلفین اصول حقوق بشردوستانه برخورد طبق اصول شرعی و اسناد بین‌المللی نمایند.

فهرست منابع

منابع تفسیری:

1. ابن العربی، محمد بن عبدالله بن ابوبکر، احكام القرآن، بی تا
2. ابن جزى غرناطی، محمد بن احمد، كتاب التسهیل لعلوم التنزیل، شركت دار الارقم بن ابی الارقم، بیروت، 1416ق.
3. ابن کثیر دمشقی، اسماعیل بن عمر، تفسیر القرآن العظیم، دار الکتب العلمیة، منشورات محمد علی بیضون، بیروت، 1419ق
4. بیضاوی، عبدالله بن عمر، أنوار التنزیل و أسرار التأویل، تحقیق: محمد عبدالرحمن المرعشلی، دار احیاء التراث العربی، بیروت، چاپ اول، 1418ق
5. حجازی، محمد محمود، التفسیر الواضح، دارالجلیل الحدید، بیروت، 1413ق
6. زحیلی، وهبة مصطفى، التفسیر المنیر فی العقیدة و الشریعة و المنهج، دار الفكر المعاصر، بیروت، دمشق، 1418ق
7. واحدی أبی الحسن علی بن احمد النیسابوری، اسباب النزول، دار الاصلاح، الدمام، بی تا

منابع حدیثی:

8. بخاری، أبو عبدالله، محمد بن اسماعیل، صحیح البخاری، دار الفكر، للطباعة و النشر و التوزیع، بیروت، 1416ق
9. مسلم بن الحجاج، صحیح مسلم، دار الفكر، بیروت، بی تا
10. سجستانی، ابن الأشعث، سنن أبی داؤد، تحقیق و تعلیق، سعید محمد اللحام، دار الفكر للطباعة و النشر و التوزیع، الطبعة الأولى، 1410ق
11. البیهقی، السنن الكبرى، دارالفکر، بی تا.
12. مسند أحمد، أحمد بن حنبل، دار صادر، بیروت، بی تا
13. محمد بن یزید، سنن ابن ماجه، تحقیق و ترقیم و تعلیق: محمد فؤاد عبدالباقي، دار الفكر للطباعة و النشر و التوزیع، بی تا
14. شافعی، محمد بن إدريس، كتاب المسند، دار الکتب العلمیة ، بیروت، بی تا

15. ابن مالك، مالك بن أنس، كتاب الموطأ، تصحيح و تعليق، محمد فؤاد عبدالباقي، دار إحياء التراث العربى، بيروت، 1406
16. أحمد بن محمد بن سلمة، شرح معانى الآثار، تحقيق و تعليق، محمد زهرى النجار، دار الكتب العلمية، الطبعة الثالثة، 1416ق
17. ابن أبى شيبة، المصنف، تحقيق و تعليق، سعيد اللحام، دار الفكر للطباعة و النشر و التوزيع، بيروت، الطبعة الأولى، 1409ق
18. صنعانى، عبدالرزاق، المصنف، تحقيق و تخريج و تعليق، حبيب الرحمن الأعظمى، منشورات المجلس العلمى، بى تا
19. دارمى، عبدالله بن بهرام، سنن الدارمى، طبع بعناية محمد أحمد دهمان دمشق، مطبعة الحديثة، 1349ق، بى تا
20. طبرانى، ابوالقاسم سليمان بن أحمد، المعجم الكبير، تحقيق و تخريج: حمدى عبدالمجيد السلفى، دار إحياء التراث العربى، الطبعة الثانية، بى تا.
21. عيني الحنفى، ابو محمد بدرالدين، عمدة القارى فى شرح صحيح البخارى، دار إحياء التراث العربى، بيروت، بى تا
22. ابن حجر، عسقلانى، شهاب الدين ابو الفضل احمد بن على، فتح البارى، دارامعرفة للطباعة والنشر، بيروت، الطبعة الثانية.
23. نووى محيى الدين أبو زكريا يحيى بنشرف، شرح مسلم، دار الكتب العربى، بيروت، 1407ق
24. زيلعى، أبو محمد عبدالله بن يوسف بن محمد، نصب الراية، مطابع الوفاء، المنصوره، دار الحديث، القاهرة، الطبعة الأولى، 1415ق
25. عظيم آبادى، محمد شمس الحق، عون المعبود شرح سنن ديبى داؤد، دار الكتب العلمية، بيروت، الطبعة الثانية، 1415ق
26. أبى يعلى احمد بن على الموصلى، مسند أبى يعلى الموصلى، مؤسسة علوم القرآن، بيروت، بى تا
27. هيثمى، نور الدين على بن أبى بكر بن سليمان، مجمع الزوائد، دار الكتب العلمية، بيروت، 1408ق

منابع فقهى، سيرتى و حقوقى:

1. ابن عابدين، محمد أمين بن عمر، حاشيه رد المختار، إشراف مكتب البحوث و الدراسات، دارالفكر للطباعة و النشر و التوزيع، بيروت، 1415ق

2. ابن نجيم المصرى، زين الدين بن إبراهيم بن محمد، البحر الرائق، ضبطه و خرج آياته و أحاديثه: الشيخ زكريا عميرات، منشورات محمد على بيضون، دار الكتب العلمية، بيروت، الطبعة الأولى، 1418ق
3. حصكفى، الدرالمختار، إشراف مكتب البحوث و الدراسات، دارالفكر، للطباعة و النشر و التوزيع، بيروت، 1415ق
4. كاسانى، أبوبكر بن مسعود بن أحمد، بدائع الصنائع، المكتبة الحبيبيه، باكستان، الطبعة الأولى، 1409ق
5. السرخسى، ابوبكر محمد بن أبى سهل، شرح السير الكبير، مصدر الكتاب، المكتبة الشاملة
6. شيبانى، محمد بن الحسن، السير الكبير، مصدر الكتاب، المكتبة الشاملة
7. سرخسى، محمد بن أحمد بن أبى سهل شمس الأئمه، المبسوط، دارالمعرفة للطباعة و النشر و التوزيع، بيروت، 1406ق
8. زيلعى الحنفى، فخرالدين عثمان بن على، تبيين الحقائق شرح كنز الدقائق، دار الكتب الإسلامى، القاهره، 1313ق
9. سمرقندى، محمد بن أحمد بن أبى أحمد، أبوبكر علاء الدين، تحفة الفقهاء، دار الكتب العلمية، بيروت، الطبعة الثانية، 1414ق
10. كليولى، عبدالرحمن بن محمد بن سليمان المدعو بشيخ زاده، مجمع الأنهر فى شرح ملتقى الأبحر، تحقيق و خرج آياته و احاديثه خليل عمران المنصور، دار الكتب العلمية، 1419ق
11. موصلى الحنفى، الامام عبدالله بن محمود بن مودود، الاختيار لتعليل المختار، تعليق و تخريج: عبداللطيف محمد عبدالرحمن، دارالكتب العلمية، الطبعة الأولى، 1419ق
12. ابن إدريس الشافعى، ابو عبدالله محمد، كتاب الأم، دارالفكر للطباعة و النشر و التوزيع، الطبعة الثانية، 1403ق
13. زركشى، بدرالدين محمد بن بهادر بن عبدالله، الديباج فى توضيح المنهاج، تحقيق: يحيى مرداد، دارالحديث، 1427ق
14. شريينى، محمد بن أحمد، مغنى المحتاج، دار إحياء التراث العربى، بيروت، 1377ق، بى چا
15. شيرازى، ابى اسحاق ابراهيم بن على بن يوسف الفيروز آبادى، المهذب فى فقه الامام الشافعى، دار المعرفة، للطباعة و النشر و التوزيع، الطبعة الأولى، 1424ق
16. نووى، محيى الدين أبو زكريا يحيى بنشرف الحورانى، روضة الطالبين، دار الكتب العلمية، بيروت.

17. ابن جزى الكلبي الغزنائى، ابو القاسم محمد بن احمد، القوانين الفقهية، دار التراث، بى تا
18. ابن أبى زيد القيروانى المالكى، ابو محمد عبدالله بن عبدالرحمن النفزى، متن الرسالة، دار التراث، بى تا
19. ابن رشد القرطبى الاندلسى، أبو الوليد محمد بن أحمد بن محمد بن أحمد، بداية المجتهد و نهاية المقتصد، دار الفكر للطباعة و النشر و التوزيع، 1421ق
20. أبو البركات، عبدالرحمن بن محمد بن عبيد الله الانصارى، الشرح الكبير، دار إحياء الكتب العربية، بى تا
21. دسوقى، محمد بن أحمد، حاشية الدسوقى، دار إحياء الكتب العربية، بى تا
22. ابن قدامة الجماعيلى المقدسى، عبدالله بن أحمد بن محمد، المغنى، دار الكتب العربى للنشر و التوزيع، بيروت، بى تا
23. ابن قدامة المقدسى عبدالرحمن، الشرح الكبير، دار الكتاب العربى، للنشر و التوزيع، بيروت، بى تا
24. بهوتى، منصور بن يونس بن إدريس، كشاف القناع، تقديم، دار عالم الكتب، الرياض، 1423ق
25. ابن حزم الاندلسى، على بن أحمد بن سعيد، المحلى، دارالفكر، بى تا
26. سيد سابق، فقه السنه، دارالكتب العربى، بيروت، 1977م
27. الجوهرة النيرة، مصدر الكتاب: موقع الإسلام
28. السرخسى، ابوبكر محمد بن أبى سهل، شرح السير الكبير، مصدر الكتاب: موقع الإسلام
29. شيبانى، محمد بن الحسن، السير الكبير، مصدر الكتاب، موقع يعسوب
30. زحيلى، وهبة، آثار الحرب فى الفقه الاسلامى، دارالفكر دمشق، الطبعة الثالثة، 1419ق
31. زحيلى، وهبة، الفقه الاسلامى و ادلته، دار الفكر، دمشق، الكتاب غير موافق للمطبوع
32. ماوردى، الأحكام السلطانية، مصدر الكتاب، موقع الإسلام
33. محمد بن محمد المختار، شرح زاد المستقنع، دروس صوتية قام بتفريغها موقع الشبكة الإسلامية،
<http://www.islamweb.net>
34. الموسوعة الفقهية الكويتية، مطابع دار الصفوة، مصر، الأجزاء 39-45؛ الطبعة الثانية، طبع الوزارة

35. عوده، عبدالقادر، الشريعة الجنائي الاسلامي مقارناً بالقانون الوضعي، دارالكتب العلمية 1429ق
36. هيكل، محمد خير، الجهاد والقتال في السياسة الشرعية، دار ابن حزم، الطبعة الثانية 1417ق
37. ابن حجر العسقلاني، احمد بن علي، الإصابة في تمييز الصحابة، تحقيق: عادل احمد بن عبدالموجود و علي محمد معوض، دار الكتب العلمية، بيروت، الطبعة الأولى، 1415ق
38. أبو يوسف يعقوب ابن إبراهيم، الخراج، دار المعرفة للطباعة و النشر، بيروت، بي تا
39. ابو الفداء، اسماعيل بن كثير، السيرة النبوية، دار احياء التراث العربي، بيروت، 1383ق
40. ابن الأثير، عز الدين أبو الحسن علي بن ابي الكرم، الكامل في التاريخ، دار صادر، بيروت، 1385ق
41. واقدى، محمد بن عمر، المغازي، تحقيق: مارسدن جونز، مؤسسة العلمي، بيروت، الطبعة الثالثة، 1409ق
42. صالحى الشامى، محمد بن يوسف، سبل الهدى و الرشاد فى سيرة خير العباد، تحقيق، عادل احمد عبدالموجود و علي محمد معوض، دار الكتب العلمية، بيروت، الطبعة الأولى، 1414ق
43. ابن قيم الجوزية، زاد المعاد فى هدى خير العباد، مؤسسة الرسالة، بي تا
44. ابن منظور، محمد بن مكرم، لسان العرب، دار صادر، بيروت، چاپ سوم، 1414ق
45. راغب اصفهاني، حسين بن محمد، المفردات فى غريب القرآن، محقق/مصحح، دارالعلم، الدار الشامية، بيروت، چاپ اول، 1412ق
46. فراهيدى، خليل بن احمد، كتاب العين، منشورات المحجرة، قم، چاپ دوم، 1410ق
47. ابي الحسن احمد، ابن فارس ابن زكريا، العجم مقاييس اللغة، دار الفكر، بيروت، بي تا
48. داکتر معين، فرهنگ فارسى معين، انتشارات امير كبير، تهران، آخرين چاپ 1388 ش
49. لنگرودى، محمد جعفر جعفرى، مقدمه عمومى علم حقوق، گنج دانش، چاپ ششم، 1372ش
50. سياه رستمى، هاجر، حقوق بين المللى بشردوستانه، تهران، اميركبير، 1382ش
51. ضيائى بيگدلى، محمد رضا، حقوق بين الملل عمومى، تهران، كتابخانه گنج دانش، 1386ش
52. هاشمى، سيد محمد، حقوق بشر و آزادى هاى اساسى، نشر ميزان، 1393ش
53. اعلاميه جهاني حقوق بشر

54. کنوانسیون اول ژنیو مربوط به مجروحان و مریضان نظامی در میدان جنگ 1949م
55. کنوانسیون دوم ژنیو مربوط به مجروحان، مریضان و نظامی های در حال غرق شدن در کشتی 1949م
56. کنوانسیون سوم ژنیو در رابطه به تداوی زندانیان جنگ 1949م
57. کنوانسیون چهارم ژنیو در رابطه به محافظت افراد ملکی هنگام نبرد 1949م
58. پروتوکل اول الحاقی ژنیو 1977م
59. پروتوکل دوم الحاقی ژنیو 1979م
60. کنوانسیون وین ناظر بر روابط دیپلماتیک مصوب 1961 .
61. کنوانسیون چهارم لاهه در مورد قواعد و عرفهای جنگ زمینی، 1907
62. اسناد بین المللی حقوق بشر، مجموعه کامل اسناد جهانی از 1924-2015، با تصحیح، ترجمه و تدوین دکتر باقر انصاری، تهران، 1397ش
63. مهرپور، حسین، نظام بین المللی حقوق بشر، نشر میزان، چاپ اول، 1379ش
64. روسو، شارل، حقوق مختصات مسلحانه، ترجمه داکتر سید علی هنجی، دفتر خدمات حقوقی بین المللی جمهوری اسلامی ایران، 1369
65. قربان نیا، ناصر، حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه، نشر سازمان پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ اول 1387ش
66. ضیایی بیگدلی، محمد رضا، حقوق جنگ، تهران، شرکت سهامی انتشار، چاپ سوم، 1368ش
67. تیوری جنگ های آینده، ماهنامه نگاه، شماره های 24-27
68. آخرین استراتژی های جنگی پنتاگون، ماهنامه نگاه، شماره های 24-27
69. باقرزاده، محمد رضا، اندیشه جهان شمولى حقوق بشر (دیدگاه مقایسه ای میان اعلامیه جهانی و اسلام) شماره مقاله

<http://ensani.ir/fa/article/7268>

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af